

עגלה ערופה פרק תשיעי סוטה

מו.

עין משפט
גר מצוה

(א) יומא ג, טו ע"ז כג,
(ב) נ"ה י"ח ו"ט, ט"ו (ד) נ"ה כג,
(ה) (במדבר ט"ו),
(ו) (דברים כא), (ז) (דברים
כא),

תורה אור השלם

1. בפר לעמך ישראל אשר פדיתו ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ויגבר לך ח הדם: ויהי העיר הקרובה אל החיל ולקחו וקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משקה בעל: דברים כא ג זאת חקת התורה אשר עזי ואל תתן אל בני ישראל וקחו אלקי קרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה נגמר מיניה: לא יהו שאר עבודות פוסלות. צברה דהא עול בלנד כתיב צהי אלף דגמר לה בק"ו מעגלה דכתיב (דברים כא) אשר לא עובד בה כל עבודות במשמע ואי בה מיעוטא לא נגמר מיניה: אלנא אמר רב יהודה הניח. על פרה עודה של שקין אגודה של שקין פסולה ואע"פ דלאו עול הוא ובעלייה לחודיה מיפסלה כדכתיב צברה במלכות עול האמורה בה אשר לא עלה בעלייה לחודה ואפילו שלא משכה: ובעגלה עד שמשך. שמתלטל המשא מעט דבעגלה כתיב אשר לא משכהו. ולקמן פריך כיון דשאר עבודות צברה לא כתיבי ומעגלה ילפינן אמאי מיפסל בעלייה לחודה דשאר משאוי שאינו עול ממש. מ"מ שמע מיניה דגמר פרה מעגלה צק"ו בשאר עבודות ואע"פ דכתיב בה מיעוטא: שאני פרה דיילפינן עול עול. וכיון דגויירה שיה מופנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה ומיעוטא דבה דריש ליה לדרשא אחרינא דלקמן: עגלה נמי סיסי עול עול מפרשה. למוס: למעוטי קדשים ולא פסלה צהי עבודה. מהקריבה אכל פסלה לא ממעטא

הגרות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והכניס וכו' על מה סס: (ב) ד"ה עגלה וכו' וכנס בני שנה:

מוסף רש"י

עודה של שקין. שקין הכינה ריקנין קשורין ביניה פסולה. דכתיב אשר לא עלה עליה. כהעגלה בעגלה. ובעגלה. עגלה ערופה אינה נפסלת כהעגלה עול. עד שתמשוך. דכתיב בעגלה אשר לא משכה בעל לשנה אחרינה עודה. עין שטותין בו עין ע"ז כג.)

והכניס אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על (א) מי הם נגשים: ולא היו לריכיים לומר ונכפר להם הדם. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לכו אוענו ואמרו קאי שיהא חף זה בכלל אמירה אלף מילתא זכאפי נשמה היא שרות משה רבינו לכשיעשו כן ונכפר להם הדם: עגלה צת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה דכל מקום שנאמר צמורה עגל סתם צן שנה הוא דילפינן מועגל וכנס טו צן שנה: פרה אדומה אין שיעור לשנותיה: מוס פוסל צה. דכתיב צברה אדומה אין בה מום (במדבר טו): צה. מיעוט: אלף מעשה. דכל היכא דכתיב בה מיעוטא הוא ולא גמרינן מיניה צקל וחומר: לא יהו שאר עבודות פוסלות. צברה דהא עול בלנד כתיב צהי אלף דגמר לה בק"ו מעגלה דכתיב (דברים כא) אשר לא עובד בה כל עבודות במשמע ואי בה מיעוטא לא נגמר מיניה: אלנא אמר רב יהודה שתמשוך שאני פרה דיילפינן עול עול מעגלה נמי תיתי עול עול מפרה הא מיעט רחמנא בה בעגלה נמי כתיב בה ההוא מיבעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה סלקא דעתך אמינא ליתי בק"ו מעגלה ומה עגלה שאין מום פוסל בה עבודה פוסלת בה קדשים שמום פוסלת בהו אינו דין שעבודה פוסלת בהו איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלות בהו אטו קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים כי איצטריך קרא להנך קדשים דפסלה בהו שנים וקדשים דלא פסלה בהו עבודה מהכא נפקא מהתם נפקא עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה איצטריך סד"א ה"מ היכא דעבד בהו עבודת היתר אבל עבודת איסור אימא ליתסרו צריכא והא נמי מהכא נפקא וכו' בהו לא תקריבו את

לאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי צהו שנים. והרי פסק וחסותא דכתיב צהו צני שנתן וכי איצטריך צה למעטינהו מפסול עבודה להכי איצטריך דלי לא מעטינהו הוו גמרי צקל וחומר מעגלה: שנעבדה צהו עבודה גרסי: עבודת

ואמור: עבודת איסור נמי מהאי קרא נפקא. דכיון דכתיב קראל כתיבי על כתיבין חד מינייהו לעבודת איסור: עול. גבי פרה תניא: שאר עבודות פוסלות צה. דכתיב אשר לא עובד צה: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב על ק"ו זה לא ולמד בג"ש נאמר כאן עול כו': מאי אס נפשך לומר. מאי הוה לך למיפרך דשצקה תנא לאורחיה וילפינן בגזירה שיה: נאמר כאן כו'. עול ימירא הוה דהא צכלל שאר עבודות הוה: וממקום שצאת משם תנא קמייהו ליה אלף מיעוטיה קא מפרש ואולי גמרא דקא מוסיב לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל צברה בעלייה בעלמא והא כיון דשאר משאוי צברה לא כתיב ומעגלה יליף לה בגזירה שיה וממקום שצאת משם יש לך ללמד נמי דמה עגלה עד שתמשוך אף פרה צשאר משאות דיילפינן מעגלה עד שתמשוך: ס"ל אשר לא עלה עליה עול מ"מ. דריש ליה צלל עול מדלא כתיב אשר לא עלה עול עליה ותו הדר כתיב עול לדרשא כדדרשינא ואולי: א"כ כו' שלא בשעס עבודה. ואפילו הניחו עליה להקל משא מידו ולא למשוך: אלף בשעס עבודה. כלומר שעבודה וז' לנורח היא אכל אקראי בעלמא שהניח שק עליה ולא להוליכו אלף אקרי ואומיב לא פסלה: משינס עול לפסול בעגלה: שאינו עושה פירות. עגלה צת שנתה לא ילדה: במקום שאין עושה פירות. נחל אין קשה: שלא הניחוהו. שסרגוהו: אימן

א"הכהנים

אומרים⁶ וכפר לעמך ישראל אשר פדית [ה'] ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל לא היו צריכין לומר ונכפר להם הדם -אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר להם: גמ' ויהא מום פוסל בעגלה מקל וחומר ומה פרה שאין השנים פוסלות בה מום פוסל בה עגלה השנים פוסלות בה אינו דין שיהא מום פוסל בה שאני התם דאמר קרא אשר אין בה מום בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה אלא מעתה לא יהו שאר עבודות פוסלות בה אלמה א"ר יהודה אמר רב הניח עליה עודה של שקין פסולה ובעגלה עד שתמשוך שאני פרה דיילפינן עול עול מעגלה נמי תיתי עול עול מפרה הא מיעט רחמנא בה בעגלה נמי כתיב בה ההוא מיבעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה סלקא דעתך אמינא ליתי בק"ו מעגלה ומה עגלה שאין מום פוסל בה עבודה פוסלת בה קדשים שמום פוסלת בהו אינו דין שעבודה פוסלת בהו איכא למיפרך מה לעגלה שכן שנים פוסלות בהו אטו קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים כי איצטריך קרא להנך קדשים דפסלה בהו שנים וקדשים דלא פסלה בהו עבודה מהכא נפקא מהתם נפקא עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה' אלה אי אתה מקריב אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה איצטריך סד"א ה"מ היכא דעבד בהו עבודת היתר אבל עבודת איסור אימא ליתסרו צריכא והא נמי מהכא נפקא וכו' בהו לא תקריבו את

ל א ב מיי פ"ט מהל
רוח הלב ג סמג
עשין פח:
לא ג מיי פ"א מהל
פרה אדומה הלכה א
לכ ד מיי שם הלכה ז:
לכ ה מיי פ"ו מהלכות
רוח הלב ב:
לד ר ז מיי פ"א מהל
פרה אדומה הלכה ז:
לה ט מיי פ"א מהל
איסור מצות הלכ
פ:
לד י ב מיי פ"א מהל
לד ל מ ב מיי פ"ו מהל
רוח הלב ג:

לא ח א ב ג ד מיי פייז
ממל' אכל הלכה ג
קמנ עשין ג:
למ ה מיי סם הלכה ג:

תורה אור השלם

1. וירא את הקניז וישא משלו ויאמר איתן מושבר ושים בשלע קניז: כמבאר בד כב
2. ממנו הקניז את רבי יוחנן והאיתנים מסדי ארץ כי רבי לין עם עמו ועם ישראלי יתקנה:
3. הקניז מביא עליכם גוי מפורק בית ישראל נאם יי גוי איתן הוא גוי מעולם הוא גוי לא תרע לשנו ולא תימנה מה ידבר: ירמיהו ה טו
4. והודרו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבר בו ולא יזרע ותרפו שם את העגלה בנהל:
5. וכל זקני העיר ההוא הקריבים אל הנחל ירצו את ידיהם על העגלה והעירוף בנהל: וענו ואמרו זינו לא שפכו את הדם הזה ועינו לא ראו:
6. ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריגנו את מבוא העיר ונשנו עמך חסדי ויראם את מבוא העיר וזכו את העיר לפי תרבי ואת האיש ואת כל משפחתו שלהם:
7. והלך האיש ארץ החמים וכן עיר ויקרא שמה לו הוא שקנה עד היום הזה:
8. כי ליתן חן הם ויקראו: והקניז לרגותיה: משל א ט
9. ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו את אשתו ולא יאמר לו: כראשית י ב
10. ויאמר לאבנים ידע תדע כי גר ידעה וישך בארץ לא להם ועבדו וענו ונענו ארבע מאות שנה: כראשית טו י
11. ולא אמרו איה יי המעלה אתו מארץ מצרים המוליד אתו במדבר בארץ ערבה וישחיה בארץ ציה וצלקתו בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם: ירמיהו ב ו
12. ועל משם בית אל הדוא עלה בדרך ויערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרה עליה קרה:
13. ואדם יצאו גודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן:
14. ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם יי ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני יקדים:

איתן מושבר ושים בשלע קניז: אלמא איתן הוא קלע: מוסדי ארץ. הם הרים וכל הר של אבנים הוא: שהוא יסן. ולא שהוצא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם הוא. היינו יסן: מחטאם עוף. דמתיב זה ממול ערפון (ויקרא ה): כולי עלמא לא פליגי.

פליגי. דהא כתיב ולא זרע משמע להציל מדלל כתיב ואשר לא יזרע ולהוי משמע לשעבר: מי כתיב ולא יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן ולא יעבר זו הוה משמע להציל אלא שהתא דכתיב לא יעבר משמע לשעבר דאשר לאו לשון זרעה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא יעבר להציל משמע הני מילי בלאו אשר אכל השתא דכתיב אשר על כרחין מוכח עלה דלשעבר הוא: כתיב הוא. לא צל אלא לרבות כל עבודות דלקמן דלא מדרשיה בכלל ופרט: כופין ללויה. כופין את מי שאינו רוצה ללוות את חבירו לדרכ שילוחו: ויקרא שמה לו. ספיה דקרא היא שמה עד היום הזה ומיניה יליף דלא תצללה ולא מרצה דלאמרינן כל מקום שנאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים

שהיא בגופה של קרקע אף של קרקע ואימא אשר לא יעבר בו כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין כתיב אלא אשר רבויה הוא: זקני העיר רוחצין ידיהן בו: ת"ר וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל שאין ת"ל הערופה על מקום עריפתה של עגלה ואמרו זינו לא שפכו את הדם הזה ועינו לא ראו וכי על לבנו עלתה שבי"ד שופכין דמים אלא לא בא לידנו ופטרונו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה תניא היה ר"מ אומר כופין ללויה ששכר הלוייה אין לה שיעור שנאמר ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריגנו את מבוא העיר ועשנו עמך חסדי ויראם את מבוא העיר וזכו את העיר לפי תרבי ואת האיש ואת כל משפחתו שלהם: שפטיס א כד-כה

8. כי ליתן חן הם ויקראו: והקניז לרגותיה: משל א ט

מלכים ב ב כג

הוא: של דבר צפוי. דלא כתיב אלא ויראם באצבעו או צעקמיות שפטים דלקמן: ולרעו. כדאמרינן שאין מלאך המות שולט בהם: שליוהו פרעה. כדכתיב וילו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו: אינו ניווק. אותו היואל לדרך: עד עיוברה של עיר. שהוא יואל

ממנה והוא צדיק היתון שמתוך שצדק אמה ושרים לבתי העיר: צי לניסא דצנל. מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו זני הר הצדל (סוכה דף כט:). לא נתיישב והיינו לא יצא אדם שם לא גור אדם הראשון יישוב שם והיינו דלאמרי אינשי איתנהו משני אדם הראשון שגור עליו אדם הראשון יישוב דקלים ולא יישוב אחר: שפתיס עליו אס המקום. שכשהיו המים הרעים הימה פרנסתו להציל מים ולמכור: מקטני אמנה. שהיו דואגים שפסקה פרנסתם בצדל שנתרפאו המים: ודלמא. קטנים ממש הוו ועל שם מקומם נקראו נערים שהיו מן נעורין: הלא מפרש מקומן. יריחו ליהוו

בו ולא יזרע אין לי אלא זריעה שאר עבודות מנין תלמוד לומר אשר לא יעבר בו מכל מקום אם כן מה ת"ל ולא יזרע לומר לך מה זריעה מיוחדת כל שהיא בגופה של קרקע יצא סריקת פשתן וניקור אבנים שאינן בגופה של קרקע ואימא אשר לא יעבר בו כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין כתיב אלא אשר רבויה הוא: זקני העיר רוחצין ידיהן בו: ת"ר וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל שאין ת"ל הערופה על מקום עריפתה של עגלה ואמרו זינו לא שפכו את הדם הזה ועינו לא ראו וכי על לבנו עלתה שבי"ד שופכין דמים אלא לא בא לידנו ופטרונו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה תניא היה ר"מ אומר כופין ללויה ששכר הלוייה אין לה שיעור שנאמר ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הריגנו את מבוא העיר ועשנו עמך חסדי ויראם את מבוא העיר וזכו את העיר לפי תרבי ואת האיש ואת כל משפחתו שלהם: שפטיס א כד-כה

8. כי ליתן חן הם ויקראו: והקניז לרגותיה: משל א ט

מלכים ב ב כג

6. וירא את הקניז וישא משלו ויאמר איתן מושבר ושים בשלע קניז: כמבאר בד כב
7. ממנו הקניז את רבי יוחנן והאיתנים מסדי ארץ כי רבי לין עם עמו ועם ישראלי יתקנה:
8. הקניז מביא עליכם גוי מפורק בית ישראל נאם יי גוי איתן הוא גוי מעולם הוא גוי לא תרע לשנו ולא תימנה מה ידבר: ירמיהו ה טו
9. והודרו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבר בו ולא יזרע ותרפו שם את העגלה בנהל:
10. וכל זקני העיר ההוא הקריבים אל הנחל ירצו את ידיהם על העגלה והעירוף בנהל: וענו ואמרו זינו לא שפכו את הדם הזה ועינו לא ראו:
11. והלך האיש ארץ החמים וכן עיר ויקרא שמה לו הוא שקנה עד היום הזה:
12. כי ליתן חן הם ויקראו: והקניז לרגותיה: משל א ט
13. ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו את אשתו ולא יאמר לו: כראשית י ב
14. ויאמר לאבנים ידע תדע כי גר ידעה וישך בארץ לא להם ועבדו וענו ונענו ארבע מאות שנה: כראשית טו י
15. ולא אמרו איה יי המעלה אתו מארץ מצרים המוליד אתו במדבר בארץ ערבה וישחיה בארץ ציה וצלקתו בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם: ירמיהו ב ו
16. ועל משם בית אל הדוא עלה בדרך ויערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרה עליה קרה:
17. ואדם יצאו גודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן:
18. ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם יי ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני יקדים:
19. מלכים ב ב כג
20. ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם יי ותצאנה שתיים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני יקדים:

תגהות הב"ח

6. וירא את הקניז וישא משלו ויאמר איתן מושבר ושים בשלע קניז: כמבאר בד כב

מובן רש"י

אליה. ליהוה נבדק (ברכות ל.). כי צניתא. דדאי דקלים (שם). ודאי דאמריהו. לשון שללה הוא, אמת הוא ששמעתי אומרים דבר זה של ממה (כתובות יב.). אירכתון מילתא בר. זה אלומריס מימות אדם הראשון הם, שהיו גורו על אותו מקום לשוב דקלים (ברכות שם). רב מרדכי אליהו לרב אשי. דבר מרדכי מלמדי על כן שיש סוף (גיטין נס). שהקרה עליה את המקום. שער עכשו הינו משתכין להציל מים ממקום מרחוק ומתפתחין בכך ומתפתחין אצלו פרנסתן (י"ב ב גב). מי לא כתיב. שאלם נקלה על שם מקומו ואפילו יתיר ואלע"פ שאין מדבר בכל אנשי המקום. כגון פלשתיס נבעוים אלא כתיב אחר, דכתיב נעריה קטנה (והירין ה). וקשיא לן נערה וקטנה. קיי לה נערה דהצילה צ' שעות וקיי לה קטנה דשמעט שלל הצילה צ' שעות (שם). קטנה דמן נעורין. הלא נערה לאו נערה ממש אלא על שם מקומה דמן נעורין (שם). כל מקום שנתנו חכמים עיניהם. אלס שער. או מיתת או עוני. או מם או טפל נעוים (נדרים טו).

